

Narodna in univerzitetna knjižnica

ESD 373

kraj Ljubljana

naslov Turjaška 1

leto načrta in dokončanja 1930–1931; 1936–1941

avtor Jože Plečnik

izvajalec Matko Curk in drugi

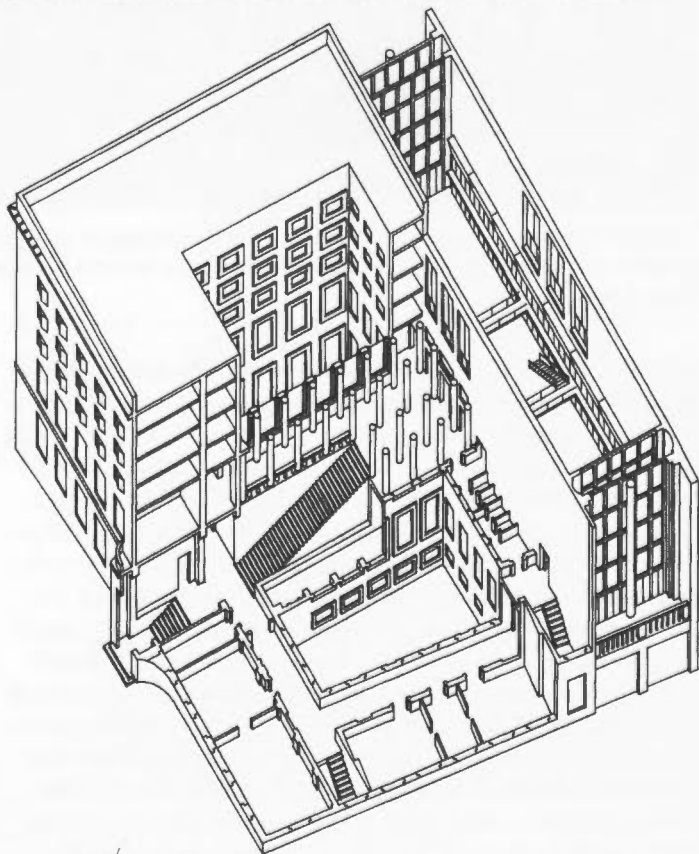
investitor Univerza kralja Aleksandra v Ljubljani, Banska uprava Dravske banovine

stavbni tip knjižnica

nekateri drugi objekti avtorja

Zacherlova palača, Dunaj 1903–1905; cerkev sv. Duha, Dunaj 1910–1913; cerkev sv. Frančiška, Ljubljana 1925–1927; župnijska cerkev Gospodovega vnebohoda, Bogojina 1925–1927; cerkev Srca Jezusovega, Praga 1928–1931; vzajemna zavarovalnica, Ljubljana 1928–1930; kraljevska lovska koč, Kamniška Bistrica 1932–1933; Peglezen na Poljanski cesti, Ljubljana 1933–1934; cerkev sv. Mihaela na Barju, Črna vas 1937–1938; župnijska cerkev sv. Benedikta, Zgornje Stranje 1946–1947; prenova Križank, Ljubljana 1956

Univerzitetna knjižnica v Ljubljani, ki od leta 1947 nosi tudi naziv Narodna, sodi med glavna Plečnikova dela. V razvoju evropske arhitekture, skupaj z Asplundovo Mestno knjižnico v Stockholmu, predstavlja enega najbolj kakovostnih primerov vzporedne smeri mednarodnemu funkcionalizmu. Dolgotrajna prizadevanja za gradnjo so povezana tudi z naporji za slovensko kulturno neodvisnost znotraj

▲ Prerez v aksonometriji

◀ Čitalnica ... «Pohištvo spominja na antične grške vzore, medtem ko oba mostovža sredi dvorane sledita industrijski estetiki devetnajstega stoletja.» ...

nekdanje balkanske kraljevine. Pri načrtovanju knjižnice je igral odločilno vlogo spomin na poznorenesančni Knežji dvorec, ki je do začetka dvajsetega stoletja stal na njenem mestu. Plečnik je z veliko sklenjeno stavbno gmoto reševal predvsem urbanistično rano v zgodovinskem mestnem tkivu. Hkrati je v okviru danega stavbnega programa skušal poudariti simbolne vrednote hrama narodne učenosti. V umetnostnem pogledu je Univerzitetna knjižnica nekakšna sinteza njegovih dotedanjih izkušenj, katerih ključni etapi sta Zacherlova palača na Dunaju in stavba ljubljanske Vzajemne zavarovalnice. Posebno po-

... »Posebno pozornost je posvetil zunanjsčini, ki jo je v skladu s Semperjevo teorijo o oblačenju oblikoval kot veliko tkano »preprogo« in z njo odel stavbno jedro v namišljeni podobi antičnega templja s stebri.« ...

zornost je posvetil zunanjsčini, ki jo je v skladu s Semperjevo teorijo o oblačenju oblikoval kot veliko tkano »preprogo« in z njo odel stavbno jedro v namišljeni podobi antičnega templja s stebri. Okna vrhnjih nadstropij skupaj z obema portaloma sledijo logiki gubanja tkanine in ne poudarjajo stavbne tektonike. Vtis tkanja je arhitekt dosegel z mešanjem vidne opeke in različno obdelanih kamnitih plošč. Pri tem je uporabil tudi ostanke temeljev njene prednice in obzidja iz rimskega časa, ki knjižnico še dodatno legitimizirajo v zgodovinskem okolju. Tempeljsko streho je samo nakazal z okrasnim venčnim zidcem. Za težkimi, s pločevino oblečenimi lesenimi vrati - sprva je Plečnik njihovi krili po vzoru rimskega Panteona nameraval odliti v bron, a bi bil postopek predrag in prezahteven - se začinja prava obredna pot po dolgem temačnem stopnišču iz podpeškega kamna čez peristil avle do prečno postavljene velike čitalnice. Knjižnični peristil je najbolj pristno podoživet antični prostor v vsej slovenski arhitekturi. Visoka čitalnica dobiva dnevno svetlobo skozi okni, ki zapolnjujeta njeni manjši stranici. Lesen kasetiran strop posnema preprogo. Trije lestenci so nanj pritrjeni po logiki tekstilnega okrasja in se ne ujemajo s prečno prostorsko osjo. Pohišstvo spominja na antične grške vzore, medtem ko oba mostovža sredi dvorane sledita industrijski estetiki

devetnajstega stoletja. Semperjevsko metamorfozo antičnih tkanin je Plečnik uporabil tudi pred vhodom v razstavno dvorano, katerega portal je sestavljal iz »okamenelih« zaves iz rdečkastega hotaveljskega kamna. Knjižnica je doživela prvo prenovu neposredno po dozidavi, ko je vanj strmoglavilo vojaško poštno letalo. Po končani vojni je Plečnik poškodovani čitalnici dodal nov strop in lestence. V sedemdesetih letih je močan veter razkril streho, ki so jo morali zamenjati z novo. Sredi devetdesetih let se je spomeniško varstvo skrbno lotilo fasade in vratni krili glavnega vhoda zamenjalo z novimi, narejenimi v isti de-

... »Za težkimi s pločevino oblečenimi vrati ... se začenja prava obredna pot po dolgem temačnem stopnišču iz podpeškega kamna čez peristil avle do prečno postavljene velike čitalnice.« ...

lavnici po prvotni tehnologiji. Najhujši udarec je knjižnica doživela z ambicioznimi arhitekturnimi posegi med leti 1997 in 1998, ki so zadevali odprte novega vstopa v kletne prostore in preureditev le-teh.

Tam, kjer je Plečnik arhitekturo namenoma utišal, da bi lažje stopnjeval učinek reprezentančnega dela stavbe, je prišlo do spremembe prvotne zasnove in nesmiselnega *crescenda* postmodernih oblik. Nove interpolacije so v ostrem nasprotju z temeljno arhitekturno mislijo in jih bo prej ali slej treba spet odstraniti. Nesrečnemu stanju je botrovalo nepoznavanje v civilizirani Evropi že povsod sprejetega pravila, da spomeniki najvišje kategorije terjajo poseben pristop in jih ni mogoče kaziti niti z delnim spreminjanjem namembnosti. Zadeva je še toliko bolj neprijetna, ker je že tudi v tujini sprožila val ogorčenja. Podobno moteč način prenove je opaziti celo v čitalnici.